

Виктор Пелевин

Реконструктор

Да, вярно е: струите на изтичащата река не прекъсват, но те съвсем не са същите, предишните води... Осемдесетте години, изминали от края на Втората световна война, я направиха, както това става с всяка от войните, нещо отдалечено: исторически епизод, архивна справка, потенциален набор от пожълтели снимки, изсипващи се на пода при местенето на бюфета, детски вик „халт“, ехтящ на двора в непоносимо горещото юлско пладне, очертания на тежък танк, смътно различни в наклонените бойни контури на контейнера за боклук, сноп от бели ивици на изпепеленото небе, фонтанчета от прах, носещи се след гумите на камиона, натъпкан с тритомници на Пушкин, четиримерна пошлост на някоя детска рисунка, безименен салют, и накрая, „полуизтрита гравюра“.

Настъпи времето, ако изобщо е настъпило, когато ненужната истина къса прогнилата тъкан на премълчаванията и слуховете и ляга пред безразличните ни погледи – както винаги, прекалено късно... „По-добре късно, отколкото никога“ – именно на този съмнителен императив дължим появата на книгата на П. Стецюк „Паметта на огнените години“. Разбира се, „късно“ е все същото, както и „никога“. Но „никога“ далеч не е същото като „късно“. Накратко, ако читателят с помощта на някакво подобно увъртане склони да се захване с рецензируемата книга, са му гарантирани три часа скука – наистина може би от по-друг вид, отколкото ежедневиеният позор на живота му. Пет минути усмивки при разглеждане на фотографиите („Ние нали сме живи!“) и пълно забравяне на всичко прочетено до началото на поредния „Клуб на кинопосвещенията“ или новините от Малабарския фронт. Да се чете тази книга не си струва, както не си струва изобщо да се четат книги; особено тази книга не си струва да се чете, защото героите са мъртви, съвременниците са мъртви, и накрая, мъртва е и темата...

Тук за пръв път се появява нещо, способно да предизвика интерес. Като се вгледаме, можем да забележим, че тази тема е мъртва леко интригуващо. Така мъртви са, например, членовете на екипажа на космическата станция „Звездичка“, четиридесет и шеста година разлагащи се в синьото небе над главите ни – техните раздути тела може да видите всяка вечер в заставката на програмата „Вечност“. Така мъртъв е вампирът, опитващ се в безлунна нощ да се промъкне през капандурата на Моссовет. С други думи, в нейната мъртвост се усеща неведомо движение, нечия окаменяла воля – и това ни плаши.

Затова независимо от очевидната ненужност на извършената от Стецюк работа, независимо от пошлостта на концепциите му и непоносимия привкус на евтина чорба, сварена в някой неголям украински град – привкус, който ще остане в устата и на най-доброжелателния читател – книгата все пак си струва да се прочете. Зад фактите, зад цялата тази истина понякога се усеща нещо като тежки крачки, безжизнени движения и еволюции на историята, която тук – в периферното зрение – се представя в истинския си вид: жена със забрадка, безсмислено носеща празния си корем над равното вечерно поле, тъпчеща цветята и вървяща за никъде.

Отдавна е известно, че никакви книги няма – има само история на тяхното написване. Когато получил достъп до разсекретените накрая архиви, Стецюк се хвърлил не към видеозаписите на знаменитите хайверени оргии в Министерството на културата; когато добралите се до тях изследователи, изплели езици, наблюдавали танците на голите функционери, той се ровел в най-секретните отчети на минския радиозавод.

Защо през 1928 година е била засекретена, и не просто засекретена, а получила литерата „А-прим“ техническата документация за изготвяне на стоманена тръбичка с дължина около метър и диаметър по-малък от сантиметър? Защо след направата на тази тръбичка дирекцията, работниците и целият останал персонал на завода били разстреляни, а самият завод взривен? Сега само идиот може да си задава такива въпроси. Но именно тук Стецюк се натъкнал на откритието, довело до появата на неговата книга.

В минските хартии имало позоваване на архивни документи от групата „У-17-Б“. В каталога те не били обозначени. В секретния каталог също. Но на Стецюк се удало да изясни, че архивът „У-17-Б“ през 1951 година бил откаран в град Николаев и унищожен; тези, които се занимавали с ликвидацията му – разстреляни; тези, които разстрелвали – също, и така – около осемдесет пъти до някой си полковник Савин, който лично убил двамата предпоследни разстрелчици на платформата на един ленинградски влак през май 1960 година.

На Стецюк му провървяло: той успял да намери правнука на полковник Савин, живеещ на една от маковите плантации в Подмосковието в древна вила, помнеща още първите космонавти. Нататък – едно от тези съвпадения, които се случват само в лошите романи и в живота: на балкона на къщата бил намерен дневникът на полковник Савин, частично съдран за свиване на цигари по време на третата гражданска, частично изгнил, но дал импулс за следващи търсения.

Сред интимните излияния на полковника-особняк неочаквано се появяват злоради нотки – полковникът знае нещо, което го изпълва със самодоволството на дребен шпионин, надушил държавна тайна. Стецюк разбира каква е работата: архивът „У-17-Б“ не е унищожен. Прекалената секретност на операцията довела до пълен провал. Възникнала, както често става, бюрократична бъркотия, и първата група – тази, която трябвало да изгори архива – била разстреляна преди да успее да направи това; по време на разстрела убиваните крещели, че архивът е още цял, но онези, които ги разстрелвали, предпочели да изпълнят задачата си и чак после да съобщят за чутото по инстанциите. Само че не успели да съобщят: те също били убити. Гласовете на умиращите предавали тази тайна на убийците под грохота на пистолетните и автоматни изстрели няколко пъти, по верига, като някаква езотерична истина; до полковник Савин, изпразнил своя „Макаров“ в коремите на двама незабележими граждани с кепета във влака около Петродворец, всъщност стигнала легенда.

Това била последната задача на полковника, той бил обиден от оскъдната си пенсия и предпочел да мълчи, поправяйки своята „Волга“ – да мълчи до смъртта си. През 1961 година той се удавил...

От дневника Стецюк узнал, че камионът с архива, по думите на двамата последни мъртъвци, така си и останал в Николаев на адрес: задънена улица „Победа“, 18. Стецюк отива в Николаев; камионът си стои на мястото; военният номер и мумифицираният труп на богатира-шофьор осигурили запазването на камиона в двора, пълен с цветни лехи, бабички и играещи деца, в течение на почти сто години. (Наистина впоследствие се изяснило, че през 1995 година камионът бил сметнат за паметник на шофьорите-фронтоваци, преобоядисан и ограден с бронзова верига.)

В каросерията, в херметични сандъци, бил намерен напълно цял архивът „У-17-Б“. След като закарал сандъците в Москва и се запознал със съдържанието им, Стецюк узнал такива неща, които потресли прикованото му към миналото въображение. Между другото, изяснила се и загадката на стоманената тръбичка от минския радиозавод, която така развълнувала нашия изследовател.

Тук ще дадем думата на самия Стецюк – в търсенето на ефект той изстрелва всичко, което му се струва сензационно, в няколко абзаца; нека спестим време и се полюбуваме на неговия псевдонаучен тухлен стил.

„Много неща са известни за Сталин – политика (става дума за Йосиф Андреевич Сталин (1891–1953), управник на Русия. – Авт.). Но

почти нищо не е известно за Сталин – човека. Достоверно може да се каже само едно – Сталин не понасял пистолетния гърмеж (изпускаме многобройните позовавания на източници и архиви. – Авт.). Той не можел да понася шума, и през 1926 година поръчал на група конструктори да разработи оръжие, с което би могъл да си служи напълно безшумно, без да нарушава тишината на подземните коридори на властта. Специално за него била разработена тръбичка за духане, която стреляла с отровни игли. Той никога не я изпускал от ръцете си. Много автори на мемоари, които са виждали истинския Сталин, си спомнят за това. Например:

«През цялото време на обсъждането Сталин меко ходеше по килима, стискайки в ръка тръбичката¹...» (маршалът на въоръжените сили Жуков). Стотици подобни цитати са разсипани из десетки книги. Сега е установено неопровержимо, че Сталин никога не е пушил. Става дума не за лула, а именно за тази тръбичка.

«Но нали са известни – ще попита учуденият читател (никой нищо няма да попита. – Авт.) – много фотографии на Сталин, където той е изобразен с димяща лула в ръце?»

Именно тук е скрит един удивителен факт – изяснено е, че този Сталин, който е сниман на фотографиите или в хрониките с лула в ръка, не е истински.

Той е не повече от подставено лице, което чете речи, появява се на трибуните – така да се каже, кукла.

Истинският Сталин, държал дълги години в ръцете си лостовете за управление на страната (така и ги виждаш тези лостове – черни, с кръгли пластмасови ръкохватки. – Авт.), никога не се е показвал пред хората. Той никога не е напускал подземията. Нещо повече – аз казах «Сталин», а по-правилно би било да кажа «Сталиновци», тъй като става дума за няколко души, представяни на повърхността от един червенкос мустакат мъж с меланхоличен поглед...“

Да прекъснем цитата. В книгата на Стецюк са разгледани, при това подробно, биографиите на всички тези – те са били седем, а по едно време – трима едновременно – хора. Ето имената им: Николай Паклин (Сталин от 1924 до 1930), Михаил Сисоев (Сталин от 1930 до 1932), Тарас Шумейко, Андрей Белий, Семьон Неплаха (Сталин от 1935 до 1947), Никита Хрушчов (Сталин от 1947 до 1953).

Самите тези биографии не са интересни и не биха заслужавали

---

1. Игра на думи: „трубка“ на руски означава и „лула“, и „тръбичка“

внимание, ако я нямаше мрачната естетика на каменните галерии, сто- манените отровни игли, удушавания и страсти, избиваща през препода- вателския стил на П. Стецюк. Да вземем примерно историята на Семьон Неплаха.

През 1935 година външният Сталин и останалите управници – съ- що двойници – вече получавали указания от напълно автономен подзе- мен комплекс, където се намирали истинските Сталин, Берия (маршал на вътрешните служби) и другите. Ролята на двойниците не се свеждала само до имитация на властта. Подобно на живи шахматни фигури, те повтаряли горе всичките перипетии на борбата за власт на двестаметро- ва дълбочина. Идеално защитен, гарантиран срещу проникване на заго- ворници, снабден със специални пунктове, където от посетителите били отнемани всички видове оръжия, подземният свят се оказал по странен начин уязвим. Семьон Неплаха, пазач на московския зоопарк, съден по- рано за кражби, при разчистването на волиера със слоновете неочаквано пропада в замаскирана вентилационна шахта. Като идва на себе си, той открива, че се намира в изсечен в скалните породи коридор, подът на който е покрит с червена пътека, а стените – с разноцветни кабели. Всичко наоколо е осветено от ярки лампи, въздухът е стерилен и сух. Иззад ъгъла срещу Семьон излиза току-що свършилият някакво съвеща- ние Сталин (Сероб Налбандян, Сталин от 1932 до 1935). Виждайки па- зача, той изпуска тръбичката на килима. Семьон, по-скоро от уплаха, от- колкото от злоба, убива Сталин-Налбандян с лопатата, с която преди ня- колко минути е заравнявал пясъка. Вдигайки тръбичката и сваляйки от шията на мъртвия Сталин торбичката с отровни игли, той се оказва единственият въоръжен човек в подземното градче. Старателно охраня- ваната власт се оказва узурпирана за пет минути; всички останали чле- нове на управляващата група се подчиняват. Новият Сталин се издига на повърхността само веднъж – за да извика долу другарите си по бу- тилка Белий и Шумейко (последният – контузен артилерист, ветеран от Първата световна война; именно с това се обяснява известната сентен- ция на външния Сталин относно артилерията). Заравят шахтата и започ- ва многогодишно пиянство, слушане на грамофон, караници; тръбичка- та минава от ръце в ръце; заповедите, давани нагоре, често са неразби- раеми – оттам репресиите и индустриализацията.

Историята на Никита Хрущов е не по-малко интересна и ни кара да си спомним най-добрите страници на „Граф Монте Кристо“. Идвайки на власт под земята, той заповядал да унищожат външния Сталин и го заменил с двойник под своето истинско име. Тази суета го погубила –

двойникът се оказал по-умен от бившия готвач-иманяр. През 1954 година подземният център на властта бил унищожен и властта преминала у двойника, който отнесъл със себе си в гроба тайната защо през юни 1954 година стотици армейски бетонобъркачки наливали бетон в дълбоко пробитите в тротоарите шахти и в решетестите вентилационни тръби.

Интересно е да се погледнат бледите лица на подземните властници от снимките на архива „У-17-Б“. Интересно е да си представим кухините, образували се в бетона от изтлелите им тела. Интересно е да се видят през многометровата дебелина на пръстта и цимента жълтите кости на пръстите, стискащи безполезната и страшна тръбичка; но завършвайки обзора на книгата, ми се иска да кажа нещо друго.

Полковник Савин бил удавен през 1961 година, когато подземното градче вече не съществувало. Онези, които го удавили, били убити, убитите ги – също умрели от насилствена смърт... Читателят вече се досеща какво може да значат автоматните откоси, носещи се от гората, или проблясъците на лазерни пистолети над реката вечер – историята продължава, макар че никой вече не помни първопричината.

Тук се появява възможност за метафизични спекулации – може би някакъв бог, демиург, зазидан в космическия еквивалент на бетона; това, което му служи вместо пръсти, стиска онова, което му е служило вместо тръбичка за духане, а създаденият някога от него свят продължава да върти своите планети около звездите, движещи се по безкрайни спирали в бледите и невъобразими галактики.

КРАЙ

© Виктор Пелевин
© 1996 Иван Попов, превод от руски

Виктор Пелевин

Източник: Подкрушието

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1818>]